

Vändra Gümnaasium

Mirko Sumre

8. klass

Vändra koolisport 20. sajandil

Loovtöö

Juhendaja: Mari Nuut

Vändra

2021

Sisukord

Sisukord	2
Sissejuhatus.....	3
1. 20ndad- 40ndad- Vändra Gümnaasiumi spordielu algus.....	4
2. 40ndad- 60ndad- kahe okupatsiooni (Saksa ja Nõukogude Liidu) valitsemise all	6
3. 60ndad- 80ndad.....	7
4. 80ndad- 2000ndad- Eesti Vabariigi algusaeg	10
Kokkuvõte.....	12
Kasutatud allikad	13

Sissejuhatus

Koolihariduse juurde oleme harjunud lisaks muudele õppeainetele pidama kehalist kasvatust ning kooliväliseks tegevuseks treeninguid erinevatel spordialadel. Varasemal ajal polnud see endastmõistetav ja eriharidusega kehakultuuri õpetajaidki polnud. Esimesteks Eesti kehakultuuri õpetajateks olid Anna Raudkats (hilisem rahvatantsuõpetaja) ja Vändra kandist pärit Anton Õunapuu (hilisem skaudijuht, Vabadussõjas hukkunud kangelane). Mõlemad lõpetasid Helsingi Võimlemise Instituudi 1913 (Kals, 2020).

Käesolev töö “Vändra koolisport 20. sajandil” on lühiülevaade Vändra Gümnaasiumi (kooli)spordi ajaloost 20. sajandil 1922. aastast kuni 2000. aastani. Toodud on spordialad, väljapaistvamad õpetajad- treenerid ning huvitavamad faktid Vändra koolisporti minevikust. Vändra Gümnaasiumi põhiväärtuseks on ka “TERVIS” - eesmärgiks on luua ja säilitada terviseteadlik mõtteviis ja käitumine, liikumine rahulolu poole ja selle nimel (siia kuulub ka tegelemine spordiga).

1. 20ndad- 40ndad- Vändra Gümnaasiumi spordielu algus

1922. aastal asutatud Vändra Gümnaasiumis andsid kehalise kasvatuse tunde erihariduseta õpetajad. 1920ndatel aastatel ei omistatud spordile suurt tähtsust, kuid 1930ndatel see muutus. Eesti Spordileht kirjutab 1922.aastal, et maal on spordi edendamine raske. Vändra Spordiselts "Tervis" tegutseb juba teist aastat ja kogub kergerõustiku vahendite ostmiseks raha. (Eesti Spordileht, 1922)

Kodukaitse Pärnumaa maleva koosseisus tegutsenud Vändra noored olid huvitatud ka laskespordist, kuid nappis vahendeid ja puudus asjalik kohapealne juhendaja. (Pärnu Postimees, 1929).

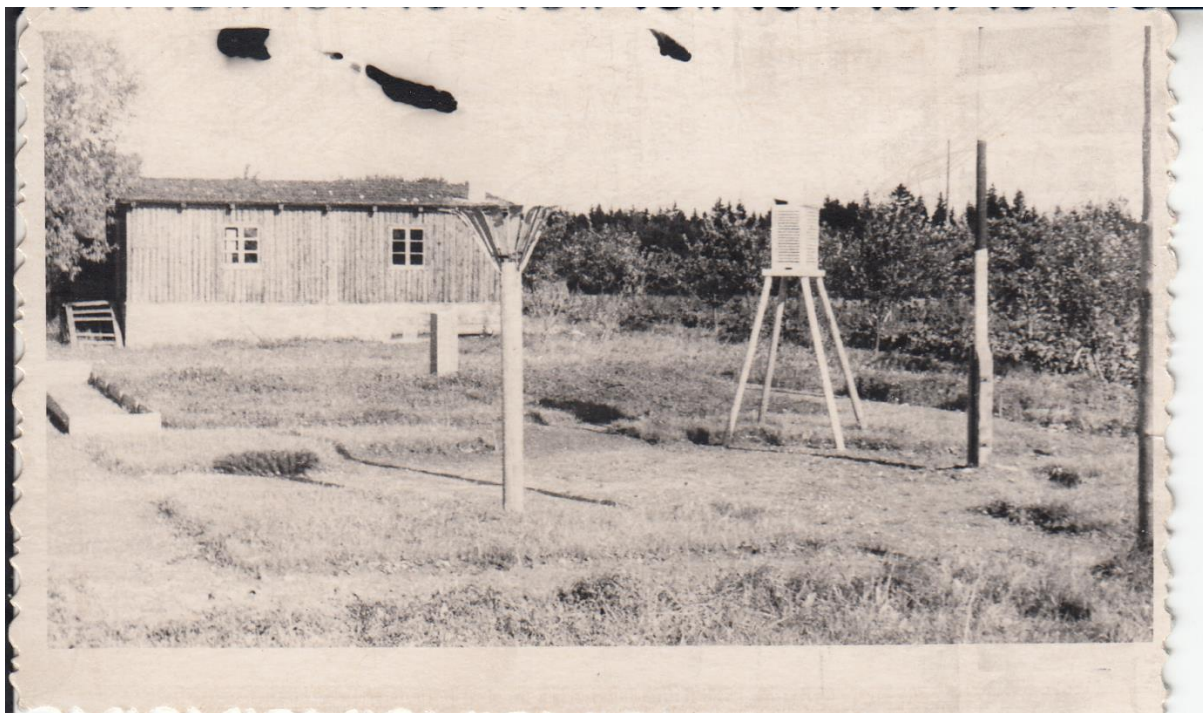
1932. aastal sai Vändra Gümnaasium Kaitsevägede staabilt rändauhinna laskmises, mis anti välja parimale koolile. Parim kool selgitati välja kesk- ja kutsekoolide vahelises laskevõistluses. Kõik võistlusplatsid ja paljud erinevad spordivormid ning -vahendid valmisid isetegevuslikult. Kõrgushüppelatiks oli näiteks nõör või kergelt purunev puulatt. Vändra alevi spordiplats olla asunud õigeusu kirikust mõnisada meetrit loode suunas. (Kaja, 1932: 5)

1937. aastal toimus näiteks Vändra ja Tori kihelkonna kompleksvõistlus, kus aladeks olid kergerõustik, võrkpall ja ujumine, ning mida käis pealt vaatamas 600- 700 inimest. Vändrakad olid paremad kergerõustikus, torilased aga ujumises ja võrkpallis. (Metsla, 2015: 6)

1936. aasta kevadel toimunud laskevõistlustel saavutasid Vändra poisid esimese koha saades kooli keskmiseks tulemuseks 886,5 punkti, võrdluseks teise koha saavutanud Viljandi maakonna gümnaasiumi 755 punktile (Uus Eesti. Pärnu Uudised, 1936: 3).

Kergerõustik oli 30ndatel üks populaarsemaid spordialasid maanoorte seas. Nii kergerõustiku kui ka laskevõistlusi korraldasid Kaitseliidu- ja tuletõrjemalevad ning need toimusid pühapäeviti Vändra alevis ja ümberkaudsetes külates.

Üks tuntumaid sportlasi tol ajal oli Otto Juhansoo, kelle jooksu tulemused kuulusid Eesti absoluutsesse tippu. Teiseks Eesti paremiku kuuluvaks sportlaseks Vändras oli Oskar (Orest) Ilves oma kettaheite tulemusega (41.89), lisaks sellele oli ta ka tugev mitmevõistleja ning vändrakatel vedas, et ta sai tööd Vändra Majandusgümnaasiumis. Seal töötamise ajal (1936-1941) viis ta Vändra noorte füüsilise ja sõjalise õppe tugevale tasemele ning seda vaatamata tollaegsetele ebasoodsatele tingimustele. Gümnaasiumis sirgus tema juhendamise all teiste hulgas ka Elmar Jürs.

Joonis 1. Ees Vändra kooli ilmavaatlusväljak, tagaplaanil Vändra kooli lasketiir 1930- 1960.

Oskar (Orest) Ilves, kes oli ka Eesti ohvitser ja kaitseliidu salgaülem, sai haavata Vändra kaitselahingus punase hävituspataljoniga, langes nende kätte ning arvatavasti suri veremürgitusse aastal 1941. (Metsla, 2015: 6)

Ajalehe Waba Maa Pärnu väljaandes 17. jaanuaril 1934 kirjutatakse, et suusasport on Vändra vallutanud ja noortele tahetakse korraldada 15 kilomeetrine suusamaraton Vändra- Vihtra- Vändra. 1933. aastal olid Vihtra noored võitnud kokkuvõttes vändralasi (Uus Eesti. Pärnu Uudised, 1936: 3).

Pärnu Uudiste 1939. aasta detsembri väljavõttes on aga uudis sellest, kuidas Vändra spordiorganisatsioon koos kaitseliiduga ehitas Mädarasse suusamäge (Uus Eesti. Pärnu Uudised, 1936: 3). II maailmasõja puhkemise tõttu selleni aga ei jõutud.

2. 40ndad- 60ndad- kahe okupatsiooni (Saksa ja Nõukogude Liidu) valitsemise all

Neljakümnendate algul koolides spordiga ei tegeldud. Samal ajal kutsusid Natsi- Saksamaale alluvad Eesti majandusdirektor ja spordijuht Pärnumaa sportlasi üles viljakoristustöödeks, lubades selleks ajaks peatada spordibüroo tegemised ning ajavahemikul 30. august kuni 15. september ei toimunud ka spordivõistlusi.

1943ndal aastal hakati Vändra osakonna korraldusel gümnaasiumi aulas õppima hoopis rahvatantse.

Süsteemiliselt hakati kehakultuurialast tööd Vändra Keskkoolis tegema alles pärast II maailmasõda, kui kehalise kasvatuses õpetajaks tuli Elmar Jürs.

Varasemalt harrastati küll kergerõustikku ja pallimänge, ent süsteemilt. Inventarist oli puudus, olemasolevad baasid olid laostunud ning alustada tuli nullist. Harrastati kergerõustikku, võrkpalli, suusatamist ja laskmist ning tehti tutvust ka korvpalliga. Spordiga tegelesid esialgu pigem poisid, kuid mõne aasta möödudes otsustasid ka tüdrukud treeningutest ja võistlustest osa võtta. (Esimesed read nr. 3: 58)

50ndate esimene pool oli võistluste ja traditsioonide väljakujunemise ajajärk ning üha rohkem tüdrukuid hakkasid end tublide sportlastena tõestama. 50ndate lõppu ja 60ndate algust iseloomustas suur võistlustest osavõtt, traditsioonilised võistlused kõigil aladel, iseseisvalt läbiviidud treeningud ja muu selline. See pani aluse spordimeisterlikkuse tõusule. Kooli lõpetasid mitmed sportlased, kes võistlesid nii riigisisestel võistlustel kui käisid riiki esindamas väljaspool. (Esimesed read nr. 3: 58)

50ndatel ehitati kooli juurde staadion. Niikaua toimusid treeningud alevi staadionil. (Raidmets, 2017: 335-352)

3. 60ndad- 80ndad

1950ndateks aastateks oli Vändra Keskkoolis tegeletud kergejõustikuga, suusatamisega, võrkpalliga, korvpalliga, lauatenisega, malega, kabega, vehklemisega, orienteerumisega, poksiga, maadlusega, ujumisega, laskmisega, tõstmisega, uisutamisega, jalgpalliga, matkamisega, jalgrattaspordiga ja jäähokiga. Korruga aga oli õpilastel meie koolis võimalus tegeleda maksimaalselt 7- 8 spordialaga. (Esimesed read nr. 3: 58)

1962. aastal eemaldati kooli saalist lava, millega saadi täismõõtmetes võrkpalliväljak (seintele pandi ka korvpalli rõngad). Sellel aastal sai Vändra Keskkool endale suurema konkurentsivõime spordis, sest Vändra Keskkool hakkas kuuluma Pärnu rajooni.

Varem oli Vändra Rajoon eraldi. Matemaatika õpetaja Enn Nurga juhendamisel tuli tüdrukute võrkpallivõistkond Pärnu rajooni meistriteks. Nende kõrval saavutas ka õpetajate segavõistkond meistritiitli. Eelnevalt mainitud tüdrukute meeskond tuli rajoonimeistriks ka 1963/64. õppeaastal tuli uueks spordiõpetajaks Ellen Mägi. Teoks said ka esimesed Pärnu rajooni suusavõistlused, kus Vändra kool kahjuks võitjate hulka ei kuulunud.

1964/65. õppeaastal tehti viimane otsus korvpalli arendamise kasuks. Järgneval aastal hakkas tegutsema KSÜ Pärnu rajooni noorte spordikooli kergejõustiku osakond, treenerid olid Elmar Jürs ja Otto Juhansoo. Kuna spordikoolis ei olnud võrkpalli osakonda, hakkas see ala populaarsust kaotama. Rajoonis kadus võrkpalli vastu huvi, võistlustel osavõtjate arv vähenes. (Raidmets, 2017: 335-352)

1968/69. aastal alustas tänu lapsevanemate abile tegevust karti sport.

Jahilaskmises võttis Varno Zopp enda õpilaseks J. Jaanson. Rajoonis kadus võrkpalli vastu huvi. Maadlushuvilistega hakkas tegelema EPT maadlusruumis treener Karl Pajumäe. Rajoonis hakkasid oma oskusi ka näitama ka Vändra korvpallurid. (Raidmets, 2017: 335-352)

1970/71. aastal hakkas tegutsema maletajatega Endel Mäekalle, juhendades neid mitu aastat. Kooli õuele ehitati metallkarkassiga korvilaud, alev sai endale esimese korvpalli välisväljaku. Korvpallis loodi eraldi spordigrupid.. Nooremate mängjatega tegeles õpilane Ain Seimar. Lumevaeste talvede tõttu hakkati rohem tegelema sisekergejõustikuga. (Raidmets, 2017: 335-352)

1972/73. aastat pidas Elmar Jürs kooli kõigi aegade edukaimaks aastaks. Rajooni meistriteks tulid järgnevad Vändra sportlased: Arvi Miido ja Kalle Kuldkepp krossijooksus, Ülle Perner 300 meetri jooksus. Kõrgushüppes tuli kasutusele uus stiil- floppstiil. Eesti NSV-s sai Vändra

kartispordis I ja II koha. Moskva Nõukogude liidu meistrivõistlustel sai Väandra 7. koha. Alevis sai valmis uus võimla - EPT hoones.

1974/75. aastat luges Elmar Jürs ka parimaks korvpalli aastaks. Treeningud olid õpilastel kolm korda nädalas. 1975. aasta lõpus hakati kaevama Väandra Keskkooli uue võimla vundamenti, endine võimla läks kapitaalremonti. Kuna võimla oli remondis, oli sportimine häiritud ning tunnid toimusid enamasti väljas. 1976. aastal oli sportimine võimla puudumise pärast ikka raskendatud. See tõttu hakati korvpalli treeninguid läbi viima EPT võimlas, kus peeti ka lauatenise võistlusi. Järgneval õppeaastal võimla ehitamine takerdus põrandakattematerjali puudumise tõttu.

1978/79. õppeaastal oli esimene aasta uues võimlas. Spordielus oli näha langust, sest poisid läksid peale põhikooli lõpetamist kutsekoolidesse ja tüdrukute seas muutus sport vähem tähtsaks. Sportimine jäi vahepeal pausile, sest talve -40 kraadini ulatuvad ilmad tegid võimla küttesüsteemile viga. Töö jätkus alles veebruaris.

Joonis 2. Võimla avamine 1978

Maadluses toimus esimest korda “Väandra lahtine matt” kus said Väandra maadlejad esimese koha.

1979/80. õppeaastal lõpetas Elmar Jürs enda töö õpetajana. Tehti suur kummardus Väandra spordi suurkujule.

Joonis 3. Õpetaja Elmar Jürsi viimane tööpäev - 60. sünnipäev

Tütarlaste kehalise kasvatuse õpetajateks Väandra Keskkoolis 1960ndatest aastatest alates olid Tiiu - Reet Künnapas, Pille Lumiste (Raudsepp), Linda Jürs ja Elo Saar. Õpetajad Lumiste, Jürs ja Saar olid ka meie kooli vilistlased. (Tuisk, 1993: 4)

4. 80ndad- 2000ndad- Eesti Vabariigi algusaeg

1982. aasta sügisest oli kehalise kasvatuse õpetaja Avo Juss. Kahel järgneval õppeaastal võideti rajoonis kõik spordialad peale suusatamise ja korvpalli. Poiste lühimaa jooksu tulemused hakkasid järsult paranema. Esile tõusid sprinterid Ergo Metsla ja Priit Metsla. Ergo saavutas 1986. aastal ENSV Keskkoolide karikavõistlustel 100 meetri jooksus I koha ajaga 11,1.

1987/88. aastal oli Vändra Keskkool Pärnu rajooni parim kool sportimises. Järgmisest kooliaastast abistas Linda Jürsi liikumisrühmade juhendamisel abiturient Ave Naano.

1989/90. aastal sai kooli direktoriks Avo Juss, jätkates samaaegselt ka õpetaja tööd.

Internaadiesisele hakati ehitama spordiplatsi.

Vändras korraldati ülerajoonilisi kergejõustiku võistlusi. Vändra keskkool kuulus vabariigis parimate koolide hulka. Vändra oli ka Pärnu rajooni parim kergejõustikus.

Joonis 4. Pärnu Rajooni koolinoorte meistrivõistlused 1983, peakohtunik Avo Juss, sekretär Mari Nuut

Spordiklubi “Otto”, ehk “Ole terve, tugev ja osav” loodi Elmar Jürsi kasvandike ja kasvandike kasvandike abil. Nimekonkursi võitis õpetaja Elo Saar. Spordiklubi auliikmeteks olid Elmar Jürs ja Otto Johansoo.

Joonis 5. Spordiklubi OTTO asutamine - kooli direktor Avo Juss andmas auliikme tunnistust Otto Juhansoole.

Spordiklubi korraldas võistlusi, hooldas vabatahtlikuna alevistaadionit ning oli põhikirja ning pitsatiga juriidiline isik. (Tuisk, 1993: 4)

1991. aasta 1. jaanuaril läks Väandra taas alevivalitsuse alluvusse, kooli majanduslik olukord oli heas seisus ning koolil oli mitmeid toetajaid. 1993. aasta VII noorte laulu- ja tantsupeol osales Väandra Keskkoolist 9 tantsu- ja 2 liikumisrühma. Koolis õppis sel ajal umbes 700 inimest. Väandra alevi staadionil toimus nõuka- ajal kui ka Eesti ajal lisaks kohalikele spordivõistlustele ka mitmeid üle- eestilisi võistlusi. (Tuisk, 1993: 4)

Kokkuvõte

Loovtöö “Vändra koolisport 20. sajandil“ materjali otsimine ja teksti kirjutamine ning vormistamine võttis aega 2 kuud. Artiklite lugemise ja teksti kirja panekuga tegelesin iga päev. Teema oli huvitav ja vähe käsitletud, seetõttu tuli loetu läbi mõelda. Kirja panek ja vormistamine tekitas omajagu raskusi. Kokkuvõttes sain meie kooli ajaloost ja sporditegemisest meie koolis huvitavaid fakte ja fotosid. Loovtööd tehes sain oskusi materjali otsimiseks, koondamiseks ja kirja panekuks. Selgeks sai loovtöö vormistamine. Pilte oli Vändra gümnaasiumi muuseumitoas väga palju, valikute tegemine oli väga raske.

Kasutatud allikad

J. K-s. (1922). Sport Väändras. *Eesti Spordileht*, 40.

Metsla, A. (2015). Kui sport oli puhas rõõm. *Väändra teataja*, lk. 6.

Raidmets, M. (2017). *Väändra hariduse lood*. Väändra: Hansaprint OÜ

Rändauhind Väändra gümnaasiumile. *Kaja*, 52, 5 (1932).

Sporditööst. *Esimesed read nr. 3*, 58. (1965).

Tuisk, J. (1993). Väändrast saelaudu enam ei tule. *Õpetajate Leht*, 24, 4.

Väändra poisid parimad laskurid. *Uus Eesti. Pärnu Uudised*, 44, lk 3. (1936).

Kals, A. (2020). Eesti vabadusristi kavaler Anton Õunapuu. *Eesti elu*. (30.10.2020)

<https://eestielu.com/et/elu/inimesed/11080-eesti-vabadusristi-kavaler-anton-ounapuu-7-11-1887-2-04-1919> (01.03.2021)

Pärnu Postimees. (1929). Pärnumaa maleva IV. aastapäev. *Pärnu Postimees*. (06.08.1929)